

ALEXANDRU DUILIU ZAMFIRESCU ȘI SAVEL RĂDULESCU. CORESPONDENȚĂ.

Horia Dumitrescu

Vrancea sfârșitului de secol XIX avea să impună în peisajul diplomatic românesc pe Dimitrie C. Ollănescu-Ascanio (1849-1908) și Duiliu Zamfirescu (1858-1922).

Acestora, în prima jumătate a veacului XX, li se vor alătura alți doi reprezentanți de prestigiu: Savel Rădulescu¹ și Alexandru Duiliu Zamfirescu.

Născut la Roma, la 18 martie 1892, Alexandru Antonio Lascar Cesare², cunoscut ca Alexandru Duiliu Zamfirescu, era fiul lui Duiliu Zamfirescu – la acea dată prim-secretar al Legației Române – și al Henriettei. Mama viitorului diplomat era fiica senatorului Antonio Allieri, figură marcantă a finanțelor italiene, director general al Băncii Generale din Roma, iar mai apoi președinte al Consiliului de Administrație al Căilor Ferate Italiene.³

Alexandru Duiliu Zamfirescu a primit o educație aleasă: licențiat în Drept (București) și Litere (Paris), absolvent al Școlii de Științe Politice (Paris)⁴.

A participat ca voluntar la Campania din 1913 și a luptat în

¹ vezi Horia Dumitrescu, **Diplomatul Savel Rădulescu**, Editura Pallas, Focșani, 2003, passim

² Al.Săndulescu, **Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu**, Editura Sport-Turism, București, 1989, p.115

³ *Ibidem*, p.112

⁴ **Anuar diplomatic și consular. 1942**, p.158

Războiul de Reîntregire a Neamului (1916 - 1918).

A intrat în diplomatie în 1918, fiind numit atașat de Legațiune (16 februarie 1918). La scurt timp, a fost transferat la Legațiunea Roma (1 martie 1918). A fost avansat secretar de Legațiune cls.III (1 aprilie 1920), secretar de Legațiune cl.II și transferat la Legațiunea Berlin (1 noiembrie 1921). Chemat în Administrația Centrală (1 mai 1924), a fost promovat secretar de Legațiune cl. I (1 ianuarie 1925) și apoi detașat la Președinția Consiliului de Miniștri ca director al Presei și Propagandei (1 ianuarie 1927). Va fi transferat la Legațiunea Berlin (1 aprilie 1928) și Legațiunea Haga (1 august 1929). Promovat consilier de Legațiune (1 ianuarie 1930), a fost rechemat în Administrația Centrală (1 august 1932) și numit director ajutor la Direcțiunea Protocolului și Cancelariei Ordinilor și însărcinat cu conducerea Diviziunii Tratatelor (1 iulie 1933).

La 1 decembrie 1933 a fost numit ministru plenipotențiar cl.II și, la scurt timp, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Rio de Janeiro (1 februarie 1934)⁵.

A îndeplinit misiuni diplomatice și în anii următori, apelând la serviciile sale chiar diriguitorii comuniști de la București.

Între Savel Rădulescu (mai tânăr cu trei ani) și Alexandru Duiliu Zamfirescu s-a stabilit o prietenie sinceră și trainică bazată pe originea vrânceană, dorința și ambiția de a fi utili țării și pe respectul deosebit pe care-l manifestau față de șeful și mentorul lor: Nicolae Titulescu.

Scrisorile, care acoperă perioada 28 martie 1929 - 1934, confirmă coordonatele prieteniei și activității celor doi tineri diplomați și văd pentru prima dată lumina tiparului.

Berlin 28 martie 1929

Iubite Domnule Rădulescu

Scrisoarea Dtale de la Geneva mi-a făcut cea mai vie plăcere și te rog să crezi că am fost foarte mișcat de amabila atențiune de a nu fi

⁵ *Ibidem*

uitat promisiunea ce-mi făcureți la București.

Pe Domnul Titulescu îl așteptăm cu bucurie și ne vom strădui a-i face o primire demnă de iubitul și marele nostru bărbat de Stat!

Aci toate în dezvoltare, multă și felurită activitate, sperăm cu succes în orice caz cu dragoste pentru țărișoară.

În speranța să te văd în curând și cu credința că prietenia noastră va fi totdeauna caldă și sinceră te rog să primești, iubite Dle Rădulescu, sentimentele mele cele mai bune.

A.D.Zamfirescu

Iartă-mi scrisul: mi-am întors brațul învârtind manivela automobilului și timp de opt zile n-am mai putut scrie de fel.⁶

*

Haga 11 Sept.1929

Ora 23

A.D.Z.

Scumpe Savel,

Întorcându-mă de la Gară, unde am petrecut pe Doamna Titulescu, care pleacă la Paris, restabilită complet și tot atât de desăvârșit amabilă, precum am cunoscut-o totdeauna, găsesc rândurile Dtale care mi-au pricinuit o deosebită și reală plăcere, atât pentru intențiunea curtenitoare ce cuprind, cât și pentru chipul în care ele se armonizează cu gândurile mele.

Cunoștința noastră, cu toate că de curând mărturisită, se întemeiază totuși pe acele nespuse de greu explicabile afinități, care fac, din două fire de grâu înfrățite, un spic vestitor de belșug, iar dintr-o prietenie electivă, – cum sunt acele adevărate, – o cheazășie de viitor...

Fără a căuta să te măgulesc câtuși de puțin, țin într-adevăr, să te asigur că, mulțumită poate firei mele crescută la școala unui criticism sever, dar logic și senin, am pătruns cu deosebită satisfacție de tinerii

⁶ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Savel Rădulescu, dosar nr. 207, f. 1-I verso

generației actuale, adică realismul eficient întemeiat pe o cultură serioasă și specializată care atunci când se îmbină cu caracter și originalitate este semnul vestitor de timpuri noi, pe care le dorim cu toții!

De aceea, am răspuns fără forme, dar cu toată inima, la propunerea ce mi-ai făcut de a merge pe drumul ce ni se așterne în față-ne, ca doi buni tovarăși.

De aceea, am ținut să-ți răspund încă în astă seară ca să știi că, oricât ar fi de vital materialismul nostru a(l) tuturor și, oricât de scuzabil chiar, totuși cred că Dta mă înțelegi mai bine ca alții și mă crezi, atunci când îți destăinuiesc că, privite de la o oareșicare depăratre, toate păsurile noastre, îmi apar deopotrivă de trecătoare, iar singură, rămâne dorința de a realiza ceia-ce am fost chemați să realizăm, adică înfăptuirea zilei de mâine, a unei zile mai senine pe care cei ce ne-au precedat au visat-o și pe care noi, care am primit, mai departe, să ducem sarcina, suntem datori a pregăti încă de pe acum.

Dta ai avut inteligența și simțul să te asociezi operei unui bărbat care, oricât ar fi de păcătoasă generația actuală, dar viitorul va ști să-l așeze, în Istorie, la locul ce i se cuvine între făptuitorii neamului nostru. Cu atât mai mult, dacă ți-se cuvine laudă fiind-că ai știut să înțelegi, ești purtător a(l) unei sarcini grele. Și tocmai fiind-că este grea și fiind-că plecați din ținuturi apropiate avem o origine vecină, scumpă nouă, îți întind o mână frățescă, cu credința că numai tinerețea și entuziasmul pot îndemna harul ceresc să reverse asupra plaiurilor noastre mana ce-ți urez din suflet și întotdeauna pe câmpul activității Dtale.

Cu toată dragostea

A.D.Zamfirescu⁷

⁷ Ibidem, f. 2-3 verso

A.D.Z.

Luni 12 Dec.1932

Tel.225/06 Alea Modrogam nr. 3

Dragă Savél,

Primind ieri de la vie scrisoarea ta, încep prin a-ți mulțumi pentru sentimentele afectuoase ce-mi exprimi.

Cât despre impresiunea ce ai dobândit din precedenta mea, că ți-aș împrumuta intențiuni puțin amicale și „mauvais vouloir”, ea este cu totul eronată, căci nu cuprindea nici o învinuire câtuși de mult voalată la adresa ta.

Dealtminteri nu este nici în caracterul meu de a „insinua”, atunci când am ceva de reproșat și fi încredințat, dragă Savel, că dacă ași fi avut intențiunea de a-ți adresa, un asemenea reproș, ți l-aș fi exprimat în termeni lămuriiți – chiar dacă amicali – dar în nici un caz în formă echivocă.

În speță un asemenea reproș ar fi absurd:

primo, pentru că nu tu m-ai rechemat și nici nu erai pe atunci în guvern;

secundo, pentru că din contra, am contat și contez și azi că mă vei susține și că am în tine un prieten;

terțio, pentru că te consider prea inteligent ca să-ți atribui o atitudine ostilă sau chiar indiferentă față de mine care totdeauna ți-am dovedit devotament și de care mi te leagă o vechie prietenie cimentată pe prietenia de odinioară a părinților noștri care face că sunt dintre acei pe concursul cărora te poți bizui fără teamă de a fi înșelat.

Scopul scrisoarei mele era de a fixa o atitudine, a mea, în urma conversației cu Patronul care îmi spusese să nu fac la mauvaise tête și anume de a-ți spune și ție, precum i-am scris și Lui, că nici odată nu m-am gândit să fac pe supăratul, ci adoptasem precis atitudinea dictată de însuși Patronul, la Geneva și la Viena, și anume de a pretinde pur și simplu „înaintarea imediată” (ce consider în sufletu-mi, că mi se cuvine!).

Ori Patronul, în ultima convorbire a hotărât alt-fel (nu ca fond, ci ca formă) și mi-a spus să reiau de la 1 Ian. lucrul la Minister, chiar

înainte de a fi avansat. Am obtemperat; dar vei recunoaște că eram îndrituit – tocmai ca urmare la ultima noastră conversație – a-ți lămuri atitudinea mea.

Așa dar, dragă Savel, nici o învinuire, ci rugăminte clară și netă ce-ți adresez, de a mă sprijini, asigurându-te la rândul meu de recunoștință și de sincera și vechea mea afecțiune.

Alexandru D.Z.

P.S.Rog gândește puțin unde mă poți caza; poate ca director economic interimar, dacă nu ai numit pe altul să-ți ție locul? Sau la politică, dar ca... ce?

Eu nu cunosc destul rostul actual și deoarece este „la carte forcé” oarecum, nu am ce alege și accept orice, chiar faimoasa banquetta a lui Firante!

Amitiés, Alexandru⁸

A.D.Z.

Sâmbătă 1 Iulie 1933

*Confidențială
Dragă Savel,*

Închipuindu-mi cât vei fi de ocupat zilele următoare sosirei Tale și nedorind a te deranja îți scriu cele ce urmează.*

Față cu însărcinarea ce mi-ai dat de a înființa dublul serviciu de:

a) colaçionare a tuturor convențiunilor semnate de România dela război încoace și

b) de ținere la zi (evidență) a tuturor chestiunilor litigioase (claims etc.) consider drept o datorie de conștiință de a-ți împărtăși următoarele:

De o lună și jumătate de când am început, dimpreună cu Domnișoara Gaby Gărdescu, organizarea Serviciului și până astăzi

⁸ *Ibidem*, f. 6 - 6 verso

* scrisoarea este dactilografată

am reușit a strânge un interesant material și am întocmit, până acum peste 300 sute de fișe provizorii (model alăturat) cuprinzând toate datele necesare cartotecei ce suntem pe cale a înființa.

Din viziunea mai clară ce am astăzi asupra chestiunii, am dobândit credința fermă că ai avut desăvârșită dreptate de a vroi să creezi un asemenea serviciu, fără de care nu se poate concepe o operă trainică în acest Minister.

În ce privește strângerea tuturor chestiunilor litigioase am considerat de asemenea un sistem (tot pe fișe mobile) merit a da puțința Șefului Departamentului să aibă la fiecare chenzină (sau în orice moment ar cere) situațiunea exactă a tuturor chestiunilor pendinte sau litigioase.

Așadar depun toată sârguința spre a organiza acest dublu serviciu și te pot asigura că vei avea peste vre-o două luni – o organizare interesantă în care scop am amânat către toamnă orice proiect de congediu.

Totuși pentru realizarea lui îmi trebuie:

- 1. Personalul necesar și*
- 2. Latitudinea de a cere autorităților din afară, materialul și informațiunile cuvenite.*

În privința personalului am nevoie:

- 1. Să nu mi se ia – precum fusese vorba zilele trecute – Domnișoara Gărdescu care a lucrat cu mine dela început, care cunoaște azi întreaga filieră (împărțirea în grupe și subdiviziuni) și care deci împlinește un serviciu foarte delicat. Sub nici un cuvânt nu pot renunța la serviciile Dsale căci înțelegi prea bine că a forma o altă persoană ar însemna s-o iau da capo, ori domnișoara G. în organizarea mea, este „la cheville ouvrière” de oarece i-am încredințat clasificarea (operațiune cu totul deosebită de alcătuirea însăși a fișelor) după un sistem numeric care permite extinderea cartotecii la infînit. Domnul Secretar General Arion mi-a săgăduit dealtminteri că va ține seama de cele ce i-am arătat în această privință, înțelegând și Domnia Sa necesitatea unei colaboratoare culte și serioase și deasemeni*

continuitatea, într-o materie atât de gingașe;

2. Să mi se acorde, în afară de susnumita, un secretar harnic destinat să controleze în dosare, pe documente, în Mon.Oficiale și colecțiuni – pentru fiecare convențiune – toate datele care astăzi sunt răzlețe, imprecise și insuficiente și care să adune și originalele astăzi deasemeni răzlețe;

3. Să mi se detașeze – cel puțin în chip vremelnic – o dactilografă conștiincioasă menită să ajute a copia pe cartoane fișe definitive, sutele de fișe pe care le alcătuiesc și le controlez dimpreună cu ceilalți doi colaboratori și care apoi trece fiecare la locul ei, pe țară și pe materie, în cartotecă (legațiunea Italiei și a Statelor Unite și diverse alte instituțiuni mi-au și cerut tablouri, date etc. cari vor trebui și ele lucrate).

Cu aceste trei persoane (despre dactilografă nu am avut încă ocazie să vorbesc cu Domnul Secretar General, dar din revizia făcută astăzi a întregului material rezultă absoluta necesitate, dacă înțelegem să procedăm ceva mai repede). Te pot asigura că vom avea în scurt timp un serviciu organizat și care va oglindi nu numai opera politică și economică din trecut dar, odată pornit, va continua să clasifice, ținând la zi și pe viitor, tot materialul fie de convențiuni, fie de chestiuni pendinte nerezolvate.

Cred că ești convins, dragă Savel, că nu am nici pe departe ambiția de a conduce un personal numeros și deasemeni ești în măsură de a aprecia că nu eu am solicitat vre'odată cinstea de a creia acest serviciu; dar dacă e vorba să-l facem, vei fi de sigur de acord că trebuie să-l facem cum se cuvine.

Dorințele mele plasmale sunt cu totul altele și le cunoști prea bine dar din momentul în care m-ai însărcinat să-ți alcătuiesc acest serviciu, sunt dator să-ți aduc la cunoștință condițiunile în care se poate realiza.

Adaog spre știință că am discutat cu Domnul Arion următoarele două puncte de vedere reprezentate de Domnia Sa și anume transferarea acestui Serviciu dela Direcțiunea Cabinetului la

Direcțiunea Protocolului și renunțarea la concentrarea chestiunilor litigioase care să rămână în sarcina fiecărei Direcțiuni.

Personal nu am căderea să le hotărâsc și urmează să discuți aceste două chestiuni cu Domnul Arion.

Dacă îmi este permisă o părere cu toul obiectivă voi spune că transferarea la Protocol nu mi se pare indicată, având în vedere caracterul politic al acestui serviciu care prin natura sa face parte din lucrările Cabinetului. Cât despre renunțarea la serviciul evidenței pentru chestiuni litigioase sau pendinte, mi se pare că tocmai faptul că Direcțiunile nu au afectat acest lucru, te-a îndemnat să crezi acest serviciu și sunt convins că direcțiunile nu-l vor face nici pe viitor, fiind prea ocupate, dacă nu este cineva, în afară de direcțiuni, care să presare fără încetare și care să aibă răspunderea de a le întocmi în tablouri. Dar, repet, nu ași vrea întru nimic să merg în contra părerii Domnului Secretar General sau să am aerul de a dori să acaparez sarcina altora.

*Cu toată dragostea al Tău
Alex D.Zamfirescu*

P.S. De sigur că voi fi încântat să-ți arăt, când vei avea timp, sistemul ce am intențiunea de a adopta.⁹

*

A.D.Z.

București 18 Martie 1934

Mii de urări de însănătoșire

*Dlui Prof. Rădulescu, iar patronului rog
transmite rugăminta mea de a obține
cinstea unei audiențe înainte de plecare
ADZ*

Scumpe Savel,

Plecând acum, pe 24 ore la Focșani, am ținut să te informez fără întârziere că am hotărât ieri cu nevastă-mea să facem un mare efort spre a face plăcere Patronului și spre a-i face pe plac astfel încât

⁹ *Ibidem*, f. 7-8

să putem pleca de aici la 10 Aprilie, adică a 3-a zi de Paști.

Sper că astfel va fi mulțumit Domnul Ministru și că și tu vei constata că Alecu este băiat bun...

În schimb nu uita ce ți-am spus de leafă, iar în privința secretarului îți comunic confidențial că Nicolae Mișu (cu care nevastămea este prin familia lor foarte legată) mi-a scris cerându-mi să-l iau neapărat ca colaborator acolo. Eu personal, cu aceeași părere primesc fie pe Anastasiu Artur, fie pe Mișu, cum decideți Dniile Voastre.

Cu frățescă dragoste

al Tău Alexandru

P.S. Rog dispune să mi se achite urgent fondurile de către Dl. Ispasiu, ca să pot începe imediat cele convenite de marți dim. când voi fi aici.

ADZ¹⁰

A.D.Z.

Dragă Savel,

Dl. Vișoianu rugându-mă a-i da îndrumări în privința misiunii sale în Olanda, l-am invitat pentru mâine, joi, la dejun la mine orele 13,30.

În cazul în care ești liber și îți face plăcere, te rog să-mi faci cinstea de a lua dejunul cu noi; suntem singuri – entre hommes – deoarece nevasta mea este plecată la băi.

În speranța că vei fi liber, te rog să primești, Dragă Savel, afectuoasele mele salutări.

Al tău

Alexandru D.Z.

Alea Modrogan 3

225/06

Rog primește cele mai sincere urări de însănătoșire pentru Doamna Rădulescu

¹⁰ *Ibidem*, f. 9

ADZ¹¹

Duminică ora 17,30

Dragă Savellone,

Probabil că bucuriile au și ele calea lor de evoluție căci nu m-am putut stăpâni să vin să te îmbrățișez încă odată!

Deoarece nu te-am găsit, te strâng, cu gândul, în brațe și te sărut frățeste, scumpe Savellone!

Al Tău adânc recunoscător

Alexandru

Tournez s.v.p.

P.S. M-am gândit bine și ai dreptate; vom aranja totul și voi face posibilul spre a răspunde încrederii la R.(io) de J.(aneiro)¹².

¹¹ *Ibidem*, f. 10-11

¹² *Ibidem*, f. 12-12 verso